

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Var finns den politiska kriminaliteten i kriminologin?

Uppsats 15 hp

Kriminologi
Påbyggnadskurs i allmän kriminologi (30 hp)
Vårterminen 2008
Ulla-Maija Målquist

Sammanfattning

Utgångspunkten till denna uppsats är Janne Flygheds (2001:293-294) tes om att den politiska kriminaliteten är ett försummat område inom kriminologin. Han skriver att brott som definieras med hjälp av sitt politiska motiv är både empiriskt komplicerade att studera och svårtillämpade i den befintliga kriminologiska teoribildningen. Syftet med arbetet är att undersöka hur den politiska kriminaliteten faktiskt behandlas inom kriminologin. Frågeställningen är följande: 1. I vilken utsträckning finns politisk kriminalitet nämnd i kriminologisk litteratur? 2. Hur behandlas politisk kriminalitet, teoretiserande eller ej teoretiserande? 3. Vilka teman berörs? Som material har använts kriminologisk litteratur vid Stockholms Universitet så som den förekommer i Stockholms Universitets bibliotek på hyllan i klassificeringen Oep (kriminologi och polisväsen) och som metod en systematisk genomgång av denna.

Politisk kriminalitet studeras ur konstruktivistisk utgångspunkt och litteraturen som behandlar politisk kriminalitet får tala för sig själv och forma den bilden som kommer fram genom dels kvantitativ och dels kvalitativ metod. För att hitta teman i materialet är litteraturen kategoriserad prototypiskt i grupper. För att studera omfattningen av behandlingen mäts huruvida politisk brottslighet nämns i litteraturen samt huruvida det finns en kriminologisk teoretisk anknytning.

Resultaten visade att 16 % av den genomgångna litteraturen omnämnde politisk brottslighet, innehållsmässigt var variationen stor. Sex kategorier med olika teman på identifierades, den sjunde formades av de verk som inte passade in i något annat tema. Den största delen av litteraturen, så som teman som behandlade terrorism och politisk våld/politiska fångar, behandlades övervägande deskriptivt. Det fanns dock några teman som, om än i mindre antal verk, förenade politisk brottslighet med teoretiskt ramverk, en av dessa var radikalteoretiker och politiserande av brottslighet. Andra teman med ambitioner för mer än beskrivande av politisk brottslighet var studier av statsbrott och folkmord/mänskliga rättigheter. Statsbrottstemat betonade empiriska svårigheter och kriminologer som diskuterade folkmord hade speciellt fokus i relationen mellan kriminologi som akademisk disciplin och dess negligering av studier med fokus på mänskliga rättigheter.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1. Bakgrund	8
1.2. Syfte och frågeställningar	9
2. Material.....	10
2.1. Litteraturgenomgången	10
2.2. Inriktat material.....	11
2.3. Avgränsningar	12
3. Metod.....	13
3.1. Sökorden	13
3.2. Kategoriseringen – den kvalitativa metoden.....	14
3.3. Omfattningen – den kvantitativa metoden	15
3.4. Närbesläktade termer	16
3.5. Studiens validitet och reliabilitet.....	17
4. Resultat	19
4.1. Tema: Politiskt våld och politiska fångar (V).....	20
4.1.1. Omfattning	20
4.1.2. Innehåll.....	20
4.2. Tema: Terrorister - 2000-talets mest omtalade politiska kriminella? (T).....	21
4.2.1. Omfattning	21
4.2.2. Innehåll.....	22
4.3. Tema: Statsbrott i fokus (S)	24
4.3.1. Omfattning	24
4.3.2. Innehåll.....	24
4.4. Tema: "Brott är ett politiskt fenomen" (Q)	26
4.4.1. Omfattning	26
4.4.2. Innehåll.....	27
4.5. Tema: Politisk kriminalitet från grunden (P)	29
4.5.1. Omfattning	29
4.5.2. Innehåll.....	29
4.6. Tema: Folkmord och kriminologin som glömde det (G).....	32
4.6.1. Omfattning	32
4.6.2. Innehåll.....	32
4.7. Tema: Från Palme-mord till Internetbrott (X)	34
4.7.1. Omfattning	34
4.8. Sammanfattning av resultaten	34
5. Slutligen.....	37
Referenser	38
Bilagor	41

1. Inledning

The political crime is perhaps the oldest of all crime-types. It is virtually impossible to find a history of any society which does not record political criminals. They have always existed, they exist now, and they will exist in the future.

Med dessa ord börjar Schafer sin artikel "The Concept of the Political Criminal" (1971:380). Vidare skriver han att de viktigaste förändringarna på 1900-talet har varit av politisk karaktär och att politiska brott har varit involverade i nästan alla större förändringar av maktförhållanden. Detta oavsett om det handlar om byte av ledare, sociala klasser eller hela sociala system (ibid.).

Den 15 maj 1975, mindre än en månad efter att röda khmererna intog Phnom Penh, skriver Per Olof Enquist i Expressen:

I årtal våldtog västerländsk imperialism ett asiatiskt land, dödade nästan en miljon människor, förvandlade en vacker kambodjansk kulturstad till ett ghetto, till ett horhus. Men folket reste sig, gjorde sig fritt, kastade ut inkräktarna, fann att dess fina stad måste återställas. Då utrymde man huset, och började städa upp. Man började skura golv och väggar, eftersom inte människor skulle leva i förnedring här, utan i fred och med värdighet. I väst flödar krokodiltårar. Horhuset utrymt, städning pågår. Över detta kan bara hallickar känna sorg. Dock lär oss detta att kampen inte är ett historiskt monument, ett livlöst minnesmärke; den pågår.

(Idling, 2006:22)

Under de följande fyra åren städades inte bara den imaginära imperialistiska smutsen undan, utan även närmare två miljoner människor¹ avrättades eller svalt ihjäl under Pol Pots regim (ibid.). För lite mer än ett år sedan, i mars 2007, stod jag på Killing Fields i Choeung Ek strax utanför Phnom Penh och trampade på små trasor som visade sig vara bitar av kläder från de cirka 17 000 människor som avrättades på platsen. Drygt 8000 skallar ligger prydligt arrangerade efter kön och ålder bakom glas i en vacker pagod mitt på området, resten ligger kvar i massgravarna eller i dammet bakom området. Det är vad som finns kvar av dessa modiga frihetshjältar eller samhällsfarliga politiska brottslingar, beroende på vem och när man ber om en definition. Då kopplade jag dock inte dessa platser och händelser samman med politiska brott. Nu under skrivandet kommer jag att tänka på det senaste året av mitt liv. Jag minns de små löven med namn på räddade personer skrivna på Raoul Wallenberg-monumentet i Budapest och den, på grund av politiska oroligheter avbeställda resan till Kenya, utan att förglömma alla nyheter som möter mig dagligen. Helt plötsligt berörs även mitt liv

---

¹ Uppgifter om antalet människor som avrättades eller dog pga svält och hårda levnadsförhållanden varierar. Ben Kiernan (professor i historia och direktör på *Genocide Studies Program* vid Yale University) uppskattar antalet till 1 671 000 (Kiernan, 1997:458).

av politisk kriminalitet lite överallt och jag kan inte låta bli att tro på Schafers ord. Om nu Schafer har rätt och den politiska brottsligheten spelar en så viktig roll i samhället, både förr och nu, när och i fjärran, torde den utgöra en central del av samhällsvetenskapens och även kriminologins fokus.

1.1. Bakgrund

Janne Flyghed skriver i ”Vi vill ha mer demokrati!” (2001:293-294) att politiskt motiverad brottslighet saknas inom kriminologin. Internationellt finns det några arbeten som inom kriminologin tar upp ämnet utifrån olika aspekter. Inom den svenska kriminologin saknas sådana studier så gott som helt. Anledningarna till detta är flera. För det första är politisk brottslighet ett kontroversiellt ämne; den enas frihetshjälte är en annans terrorist. För det andra är ämnet svårstuderat, ofta med fragmentarisk information och tvivelaktiga källor. För det tredje passar den politiska brottslingens beteende inte in i huvudfåran av kriminologisk teori och empirisk forskning. Detta medför att hela begreppet politisk brottslighet är och förblir outvecklat inom kriminologins område.

Till att börja med kan det vara på sin plats att påminna om att politisk kriminalitet² inte är en lagterm, utan ett begrepp som används i samhällsvetenskaplig diskurs. Begreppet behandlas alltså inte som en legal kategori här, utan som en överkategori för olika brottsliga handlingar där det är motivbilden som avgör huruvida gärningen definieras som ett politiskt brott. Mycket av den akademiska kriminologiska forskningen har följt någon av de två härskande traditionerna, antingen den i klassisk kriminologi med lagens brottsdefinitioner som utgångspunkt eller den faktasamlade positivistiska traditionen (Morrison, 2004: 72, se även Walklate, 2002: 20-21). Om en politisk kriminell kan vara både samhällsfarlig terrorist och frihetskämpe är fenomenet eventuellt svårtillämpat med lagens brottsdefinitioner. Om vi tillägger det faktum att staten eller makthavarna oftast försöker dölja sina brott (Hagan 1997:177) blir de politiska brotten ännu mer svårstuderade.

Men det kanske finns kriminologer som har lyckats hitta en plats mellan å ena sidan en legalistisk och strikt brottskategori och å andra sidan ett bredare, sociologiskt synsätt på själva konceptet politiskt brott? Eller har ämnet ansetts vara för luddigt? Eryl Hall Williams (kriminolog vid LSE Law Department) har diskuterat anledningen till ignoreringen av Förintelsen i kriminologisk diskurs

---

² Jag använder både termerna *kriminalitet* och *brottslighet* och behandlar de som synonymer.

och konstaterat att *"it was rather too hurriedly placed in the category of 'political crime' and seen as too fuzzy for 'scientific work'"* (Morrison, 2004: 69).

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera hur den politiska kriminaliteten behandlas inom kriminologin. Utgångspunkten är att den politiska kriminaliteten är relativt försummad, enligt Flygheds ovannämnda tes (2001:293-294).

Kriminologi är en akademisk disciplin med fokus på brott, brottslingar och brottslighet – och dess konsekvenser (straff och/eller vård) (Morrison, 2004:69,76). Kriminologi är också en akademisk diskurs som definierar och omdefinierar sig själv med både fokus och gränser. Jag vill undersöka hur den politiska kriminaliteten faktiskt behandlas i den västerländska kriminologin. Detta görs genom en systematisk litteraturgenomgång av den kriminologiska litteraturen, så som den förekommer i Stockholms Universitets bibliotek på hyllan i klassificeringen Oep (kriminologi och polisväsen).

Frågeställningarna är följande:

1. I vilken utsträckning finns politisk kriminalitet nämnd i kriminologisk litteratur?
2. Hur behandlas politisk kriminalitet, teoretiserande eller ej teoretiserande?
3. Vilka teman berörs?

De två första frågor besvaras med kvantitativ metod och den tredje med en kvalitativ metod. Politisk kriminalitet studeras ur konstruktivistisk utgångspunkt och därmed presenteras ingen förutfattad teoribildning som testas med empiriskt material. Verkligheten anses vara konstruerade kategorier och litteraturen som behandlar politisk kriminalitet får tala för sig själv (om min roll som konstruerare, se kap. 3.2. *Kategoriseringen – den kvalitativa metoden* och 3.5. *Studiens validitet och reabilitet*).

2. Material

Som redan nämndes inledningsvis är syftet med uppsatsen att studera hur politisk kriminalitet behandlas inom kriminologin. Då var en litteraturstudie en naturlig metod och valet föll på material på Stockholms universitetsbibliotek. Dels för att det var lätt tillgängligt att gå igenom, dels för att den är representativ som litteratursamling inom kriminologin som akademisk disciplin i Sverige och fungerar som bas för kriminologistudenternas materialhämtning. Detta utgjorde det huvudsakliga materialet och behandlas närmare i kapitel 2.1. *Litteraturgenomgången*. Utöver detta har även annat material med uttalat fokus på politisk brottslighet inhämtats från andra håll. Jag kallar det för inriktat material och behandlar det i kapitel 2.2. *Inriktat material*.

2.1. Litteraturgenomgången

För att studera i vilken omfattning politisk brottslighet tas upp i kriminologisk litteratur har jag gått igenom alla böcker och rapporter på hyllan i klassificeringen Oep i Stockholms Universitets bibliotek. Oep står för ”kriminologi” (Oepa) och ”polisväsen” (Oepb) (Intervju: Leisner, 2007). Den 13 november 2007 innehöll klassificeringen Oep 1247 verk enligt datasökningen. Väl på hyllan fanns naturligtvis inte alla på plats, men jag har tittat på varje bok som ingick i klassificeringen och fanns på plats i biblioteket under tiden som genomgången gjordes, mellan den 5 och 14 november 2007. Antalet individuella verk var 903, alltså 73 % av den totala mängden av 1247 och bestod av knappt 30 hyllplan med drygt 30 böcker per hyllplan. Den dryga fjärdedelen som föll bort består av verk som var utlånade under den aktuella tidsperioden eller hade sin placering i magasinet, och även delvis av försvunna böcker. Detta materialval har sina begränsningar och påverkar resultatet (se även närmare kap. 3.5. *Studiens validitet och reliabilitet*).

Ämnesklassificeringen görs av bibliotekarierna, baserad på ämnesord och vidare i gränsfall vad boken i huvudsak handlar om, ibland även i samråd med institutionen (Intervju: Leisner, 2007). Det kan finnas litteratur som handlar om politisk brottslighet men är placerad på t.ex. Oeq; Kriminalpolitik men detta ligger utanför min begränsning av uppsatsen.

Däremot kan placering i magasinet ha sin relevans i studien. Som nämnt har jag inte gått igenom de verk som är placerade i magasinet av praktiska skäl. Magasinsplaceringen bestäms dels av hur

gammal boken i fråga är, dels av hur ofta den är utlånad och även av den anknutna institutionens forskningsinriktning och tonvikt vid undervisningen (Intervju: Leissner, 2007). Det kan tänkas finnas något högre andel litteratur som handlar om politisk kriminalitet bland de magasinplacerade, hypotetiskt, ifall det t.ex. var vanligare att använda termen tidigare och ifall politisk kriminalitet inte ligger högt bland forsknings- eller undervisningsmaterial vid Kriminologiska institutionen (ibid.). Samtidigt har jag genom sökningar fått tag på de verk i magasinet som uttalat handlar om politisk kriminalitet och de är inte många.

En del böcker var utlånade eller försvunna. Stockholms Universitets bibliotek fungerar som studentbibliotek för kriminologiska institution och det kan antas troligt att institutionens tyngdpunkt i undervisning och forskning harmonierar med utlånade böcker. Med tanke på utgångspunkten till uppsatsen, Flygheds tes, torde inte de utlånade böcker innebära en snedvridning. På det stora hela förefaller det inte sannolikt att det finns stort antal eller stor andel litteratur om politisk brottslighet bland böcker i magasinet eller de utlånade böckerna.

2.2. Inriktat material

Utöver litteraturgenomgången vid Stockholms Universitet har materialet bestått av verk om politisk brottslighet. Syftet var att få förståelse om vad politisk kriminalitet handlar om. Detta dels för att kunna ta fram relevanta sökord och dels för att kunna avgränsa materialet. Några artiklar har jag fått låna av Janne Flyghed och en del böcker har lånats eller köpts. De senare har jag hittat via bl. a Libris och Amazon, antingen via sökorden eller via referenser i Janne Flygheds artiklar. Hit hör de som har riktat in sig på politisk brottslighet med en teoretisk ansats i sitt arbete. De viktigaste författarna i mitt inriktade material är Hagan, Ingraham, Ross, Schafer och Turk. Alla dessa har behandlat olika aspekter av politisk kriminalitet ur kriminologiskt perspektiv och kommer att användas i resultatdelen av uppsatsen för att belysa och exemplifiera de olika kategorierna, eller teman. Ofta är dessa böcker äldre och något svåra att få tag på, jag fick beställa dem från USA, inte sällan begagnat.

Utöver inriktat material använde jag mig även av kriminologisk grundlitteratur, både introduktionsböcker och s.k. *readers*. Detta material handlade inte direkt om politisk brottslighet men innehållsmässigt fungerade det som en reflektionsyta; detta var mest för mig själv för att återerindra och placera de olika kriminologiska forskarna i sina respektive teoretiska referensramar.

2.3. Avgränsningar

Det är viktigt att påminna om att denna studie inte omfattar all kriminologisk litteratur, inte ens den som finns i sökkatalogerna i Stockholms Universitet. För att hinna titta närmare på det materialet som fanns har jag varit tvungen att kraftigt begränsa urvalet. Det är inte osannolikt att tänka sig att jag skulle ha hittat en del artiklar som handlar om politisk kriminalitet i olika databaser men på grund av tidsbrist har jag valt att utesluta dessa. Materialet ger vissa indikationer på förekomsten av politisk brottslighet i den delen av kriminologisk litteratur som är mest tillgänglig vid Stockholms Universitet (denna tillgänglighet kan naturligtvis diskuteras). Även andra bibliotek, t.ex. Polishögskolans bibliotek skulle ha kunnat vara ett ställe för genomgång.

3. Metod

I början av denna studie var jag tvungen att hålla mig på en väldigt semantiskt nivå, med letande efter sökorden i index och i innehållsteckningen. Snart insåg jag att det inte går att enbart på ett kvantitativt sätt mäta var och när politisk brottslighet existerade, resultaten skulle inte bli representativa. Flera faktorer bidrog till detta. Vissa verk, speciellt de tyska, hade inte index. Däremot hade böckerna väldigt långa namn, och även långa beskrivningar i innehållsförteckningarna så det gick att få en uppfattning om vad boken handlade om men de kunde inte behandlas på samma sätt som verk med uttömmande index. Dessutom hade jag inte möjlighet att läsa allt, jag hade redan en del att sätta mig in i på kort tid. Jag bestämde mig för att ta fram vissa sökord runt politisk brottslighet och se vad som hände.

3.1. Sökorden

Jag tittade igenom innehållsförteckningen, index och ögnade igenom boken. Jag skrev ner författare, titel, året för upplagan och den preliminära kategoriseringen samt eventuella närmare anteckningar. En del av materialet kunde snabbt bedömas som icke-kategori, det vill säga de som inte handlade om politisk brottslighet (som studier om bilstölder) medan andra tog längre tid att kategorisera. Det material som jag bedömde handla om ämnet kopierades eller lånades för närmare granskning, för att eventuellt senare omkategoriseras eller avfärdas som icke-relevant. De använda sökorden var följande:

Crime/s... [committed by states] [political]
Political.... [violence] [crime/s] [criminal/s] [prisoner/s]
State [organized] crime/s
Terrorism... [political]
Transnational [political] crime/s
Violence... [political]

De genomgångna böckerna sorterades i två grupper; grupp 1 innehöll inte politisk brottslighet och grupp 2 hade något att säga om ämnet. Av den totala mängden på 903 verk var det 756 som ingick i grupp 1; resterande 147 (16 %) utgör grupp 2. Jag studerade dessa 147 verk för att, dels titta närmare på vilka områden inom politisk brottslighet som togs upp, dels i vilken omfattning politisk brottslighet behandlades. Jag utgick från själva sökordet, men enligt mig räckte inte detta för att definiera en kategori. Materialet kunde variera kraftigt i förhållande till teoretisk ansats och skulle

enbart sökorden och deras existens studeras blir resultaten missvisande. Därav växte tanken att kategorisera materialet i grupper som utöver själva sökordet innefattar även något om omfattningen av behandling av politisk kriminalitet (detta förklaras närmare i nästa kapitel, 3.2.

Kategoriseringen). På detta sätt skapades kategorier, eller teman, om hur politisk brottslighet behandlas inom kriminologin.

3.2. Kategoriseringen – den kvalitativa metoden

När jag skulle kategorisera litteraturen från Oep-hyllan, visade det sig att både definiering av objekt (vilket tema behandlades) och överlappning av kategorier (hur omfattande temat behandlades samt huruvida man fokuserade på ett eller flera teman) orsakade problem. En del verk tog upp begreppet men behandlade ämnet deskriptivt och ibland nämndes det bara i bisats. Andra talade om politisk brottslighet, men bakade ihop den med termer som hatbrott, krigsbrott, organiserad - eller transnationell brottslighet. Det visade sig att kategorierna hade *fuzzy borders*, eller oklara gränser.³

Sökorden härstammade indirekt från de böcker om politisk kriminalitet som jag kallar för inriktat material (se kapitel 2.2. *Inriktat material*). I själva kategoriseringsprocessen visade det sig att en del böcker eller artiklar liknade varandra, dels på grund av de gemensamma sökorden och teman, dels i sitt förhållningssätt till kriminologisk teori. Därför valde jag att, i stället för att definiera kategorier enbart efter sökord, bygga kategorier runt vissa prototyper.

Dessa var oftast en, ibland ett par stycken texter. Det fanns t.ex. en del deskriptiva beskrivningar om terrorism i USA på 2000-talet, utan teoretisk anknytning. Jag formade en kategori runt denna prototyp. I vissa fall formades kategorin runt en viss teoribildning, som på Q,⁴ den politiserade teoribildningen med Quinney som typexempel eller kategori G som definierades av det förhållningssätt som författarna hade gentemot politisk kriminalitet. På detta sätt fann jag sex kategorier. Den sjunde (kategori X) utformades av de enstaka fall som inte passade in i någon av kategorierna.

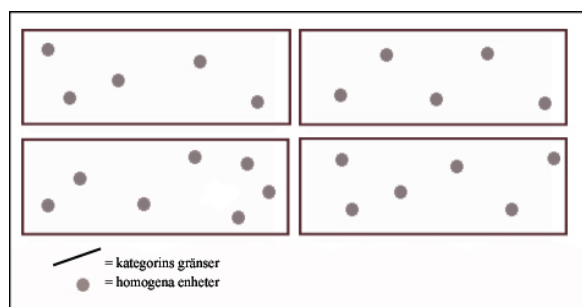
---

³ *Fuzzy borders* har använts i kognitiva vetenskaper för att beteckna kategoriernas oklara gränser. Problem vid tillämpandet av den klassiska kategoriseringen i praktiken har utmynnat i studier av naturliga kategorier och kategoriernas oklara gränser. *Fuzzy borders* i sin tur orsakar svårigheter både i definition av objekt och överlappning av kategorier. Bl.a. Rodney Needham och Lev Vygotski har studerat denna problematik. (Viljanen 1994:71.)

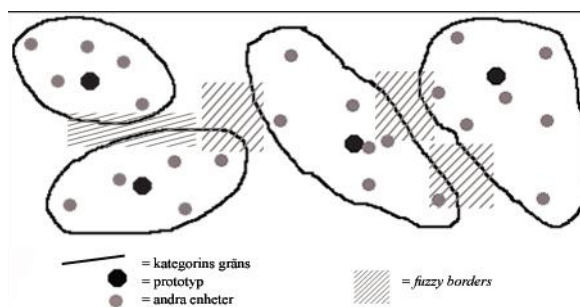
⁴ Kategorierna har fått namn efter innehållet alt. prototypen: V= *violence, prison*, T= *terrorism*, S= *state crime*, Q= *Quinney och co (W.J. Chambliss, W. Morrison m.m.)*, P= *political crime*, G= *genocide*, X= *extras*. Jag har använt dessa bokstäver för att det var ett praktiskt sätt för mig att identifiera, diversifiera och komma ihåg kategorierna.

Kategorierna hade inte homogena värden, och detta komplicerade min kategoriseringsprocess något eftersom jag inte kunde lägga dem i fyrkantiga imaginära lådor. Detta behöver dock inte vara ett problem i ett prototypiskt sätt att närma sig materialet. Man definierar vissa prototyper och runt dessa prototypiska texter grupperar man de andra. Härmed finns de andra verken i samma kategori runt, en del närmare, en del lite längre borta från själva prototypen. Skillnaden mellan kategoriseringen med homogena värden och prototypisk klassificering kan illustreras i bild:

Kategorier med homogena värden och klara gränser:

Kategorier med prototypisk klassificering:

Figur 3. Kategorier med homogena värden versus kategorier med prototypisk klassificering.

Kategorierna är inte naturliga eller strikt delade efter en viss definition av politisk brottslighet utan materialet har fått forma bilden av politisk brottslighet såsom nedan presenteras. Som konstruktion representerar kategorierna den bild som jag har fått fram i struktureringen av materialet; jag har försökt att vara konsekvent till priset av mångfalden och detaljrikedomen. Kategoriseringen av gränssfall gjordes i två, i vissa fall i tre steg på grund av svårigheter med kategorigränsdragningar och/eller definitionsproblem. I slutändan handlade kategoriseringen om en balansgång mellan omfattande läsning av de gråa, gränsande områdena och ett strikt, nästan semantiskt sållande.

3.3. Omfattningen – den kvantitativa metoden

Utöver att kategorisera själva innehållet i kategorierna, eller vilket tema som behandlades, ville jag även titta på hur stor andel av litteraturen i de olika kategorierna som hade uttalade kriminologiska, teoretiska ambitioner. Jag gjorde detta genom att skumläsa valda delar i alla verk som ingick i kategorierna och fördjupade mig i de kapitel som var av intresse. Att definiera skillnaden mellan med eller utan teoretisk anknytning var svårare än vad jag hade tänkt mig och tog mycket tid. Som rättsnöre använde jag min tolkning av huruvida författaren i större omfattning försökte knyta

politisk kriminalitet till teoretisk kontext, alternativt använde teori som tog hänsyn till politisk kriminalitet.

Syftet med den kvantitativa delen av studien är att redovisa i vilken omfattning litteraturen behandlar temat genom att bara omnämna/beskriva (ej teoretiserande texter) eller teoretisera det (teoretiserande texter). Med ej teoretiserande menas att sökordet/teman omnämns eller beskrivs mer eller mindre deskriptivt i boken eller i artikeln. Med teoretiserande menas att sökordet/teman knyts i teoretisk kriminologisk (eller i vissa fall rättssociologisk) kontext, alternativt använde man teori som explicit tog hänsyn till politisk kriminalitet.

Jag tittade även på utgivningsåret för att se i fall det finns några skillnader på den politiska brottslighet-litteraturen och Oep-litteraturen i allmänhet, likaså för att se huruvida det finns skillnader mellan de olika kategorierna. Hänsyn ska tas till att jag har klassificerat årtalen efter utgivningsår, och att det kan handla om omtryck. Årtalen kan med andra ord vara missvisande när det gäller verk som har blivit bearbetade eller omtryckta under årens lopp.

3.4. Närbesläktade termer

Gränserna var inte enbart suddiga inom själva området politisk brottslighet; *fuzzy borders* existerar i hela området. För avgränsningens skull valde jag bort vissa termer och inkluderade andra närbesläktade och delvis överlappande termer som jag kort kommenterar här.

Jag har valt bort *hatbrott* från mitt material men kommenterar det kort eftersom jag lekte med tanken om paralleller mellan politiska brott och hatbrott. Epistemologiskt finns det likheter mellan politiskt brott och hatbrott. Båda innefattar olika gärningar som juridiskt är definierade som brott och är något av överkategorier baserade på gärningens motiv. En del av min litteratur tog upp vissa motiv till hatbrott, som skulle kunnat räknas till politisk brottslighet. Berger et al (2005:374) räknar hatbrott som politiskt brott när hatbrottets motiv är att bibehålla eller underkasta en grupp under en annan grupp dominans. Detta är dock en bred definition och med tanke på att ett enda verk skulle ha ingått i denna kategori är den utelämnad.

Organiserad brottslighet är utelämnad från min studie för att den skiljer sig i motivbilden. T.ex. använder sig Europeiska Unionen en definition av organiserad brottslighet som anger vinst och/eller

makt som ändamålet för brott (den Boer, 1999:16). Dock påpekar Jamieson (2000:1) att skiljelinjen mellan organiserad brottslighet och terrorism har blivit mindre tydlig. Hon menar att båda använder våld eller hot om våld, finansieras via kriminella aktiviteter och har en politisk strategi. Skillnaden är att den organiserade brottslighetens målsättningar är pragmatiska, medan politisk terrorism har en ideologisk målsättning (ibid.). Även om en del organiserad brottslighet inkluderar politiska brott, och kan gå ut på att få makt över rådande maktförhållanden, är organiserad brottslighets agenda att tjäna pengar (t.ex. Allum & Siebert, 2003:3).

Transnationell brottslighet är en bred och övertäckande term som kan innehålla både många olika legala brottskategorier och sociologiska brottskategorier. Termen är relativt ny, från slutet av 1990-talet och definieras av FN som *"covering different offences and actors that fall mainly, at times simultaneously, into the domains of organized crime, corporate crime /.../ professional crime and political crime"* (citerat i Allum & Siebert, 2003:57). Det finns ett samband mellan terrorism och transnationell brottslighet. Sedan slutet av kalla kriget har samarbetet ökat mellan transnationella kriminella organisationer och internationella terrorister. Länder vill inte bli stämplade som terrorister vilket innebär att stater finansierar färre internationella terrorister så att de får söka finansiering och samarbete hos kriminella organisationer (Williams & Savona, 1996:25-26). Liddick (2004:12) kallar detta för *"political-criminal nexus"*, eller samband mellan transnationell organiserad brottslighet och dess relation till makthavare. Politisk brottslighet kan alltså definitionsmässigt ingå i transnationell brottslighet. Samtidigt är transnationell brottslighet ett samlingsbegrepp för ett brett spektrum av brott. I mitt material förknippas transnationell brottslighet oftast med terrorism och blev kategoriserat därefter.

3.5. Studiens validitet och reliabilitet

Metoden och materialet hade naturligtvis sin påverkan på både validitet och reliabilitet. Validiteten handlar om huruvida den använda metoden svarar på frågeställningen (Bergström & Boréus, 2005:34). Validiteten i denna studie handlar alltså om i vilken utsträckning jag svarar på frågan om hur den politiska kriminaliteten behandlas inom kriminologin. För det första är urvalet begränsat och detta har påverkat i resultatet. Stockholms Universitets Bibliotek, och dess Oep-katalog representerar bara en mindre del av all kriminologisk litteratur inom den västerländska kriminologin. Samtidigt är den troligen den mest representativa enheten i landet och därmed en bra utgångspunkt för en systematisk litteraturstudie i svenska förhållanden. Eftersom jag har gått

igenom all litteratur som fanns på hyllorna kan urvalet anses vara systematisk och täckande för syftet. För att uppnå en så hög validitet som möjligt har båda kvantitativ och kvalitativ metod använts. Den kvantitativa metoden användes för att fånga omfattning av behandling av politisk kriminalitet. Med detta menas i vilken utsträckning politisk brottslighet finns omnämnd, alternativt teoretiserad samt vilken tidsperspektiv som de studerade verk utgavs. Den kvalitativa metoden, kategoriseringen, användes för att få en helhetsbild av innehållet och tematisera de olika sätten att behandla politisk kriminalitet.

Reliabiliteten handlar om noggrannhet, eliminering av felkällor och i detta fall även om tolkning av texten för kategoriseringssyfte (Bergström & Boréus, 2005:35-36). Min roll som konstruktör av kategorier och som tolk av texter har påverkat struktureringen av materialet. Med tanke på materialets omfattning finns det flera olika sätt att angripa frågeställningen. Materialet kan grupperas på flera olika sätt och i större eller mindre teman, och mina prototyper kan naturligtvis ifrågasättas. Det är inte självklart att jag har gjort exakt samma värderingar och kategoriseringar varje gång, utan det kan hända att gränsfallen skulle ha blivit kategoriserade på ett annat sätt av mig vid en annan tidpunkt. Eftersom kategorierna är mina konstruktioner, och med tanke på att jag i början av studien inte visste riktigt vad jag letade efter, kan man även beakta att mina bedömningar inte har varit konsekventa. Jag har försökt undvika detta genom att ta mig tid för kategoriseringen av svåra fall. Eftersom kategoriseringen handlade mycket om min tolkning av texttypen i stort, skulle resultaten troligen ha sett annorlunda ut om kategoriseraren hade varit någon annan. Även om man aldrig kan, eller kanske ens torde försöka, uppnå en full intersubjektivitet i en kvalitativ textanalys har jag försökt att belysa och argumentera för mina val och mitt arbetssätt på bästa möjliga sätt för att uppnå en god insyn i studiens genomförande.

4. Resultat

Inom den studerade kriminologiska litteraturen från Stockholms Universitets bibliotek hittades sex teman som växte från själva sökorden som jag använde. Sökorden härstammade från de böcker om politisk kriminalitet som jag kallar för inriktat material (se kapitel 3.2. *Inriktat material*). Utöver sökorden definierades teman via sin respektive teoretisk utgångspunkt (som kategori Q) och/eller det förhållningssätt som författarna hade gentemot politisk kriminalitet (som kategori G). Den sjunde kategorin (kategori X) utformades av de enstaka fall som inte passade in i någon av kategorierna.

Totalt var det 147 stycken av den totala mängden av 903 verk som nämnde politisk kriminalitet, alltså 16 %. Samma verk kunde ingå i flera kategorier, men majoriteten av verken tillhörde en kategori (127 av 147 stycken, 86 %). Några verk ingick i två (12 stycken, 8 %) eller tre kategorier (8 stycken, 5 %). Även om kategoriseringen är gjord efter prototyper, kunde samma bok innehålla flera artiklar, från olika författare. I dessa fall delades verket upp i artiklar som placerade sig i olika kategorier.

I detta kapitel presenteras de olika kategorierna en efter en. Jag har valt dela presentationen i huvudgrupper som består av de sju kategorier, eller teman, och sedermera redovisa respektive kategori i två delar. Först presenteras själva kategorin kortfattat. Under rubrik *omfattning* redovisas de kvantitativa resultaten, dvs. anges omfattningen av denna behandling i relation till kriminologisk teori. Här redovisas även kortfattat tidsperspektiv för respektive kategori. Den andra delen av redovisning av resultatet utgörs av själva temat, eller *innehållet* av kategorin. Denna kvalitativa del av resultaten försöker att ge en bild av temat så som det framkommer i materialet från Stockholms universitetsbibliotek. Som stöd för detta används här även s.k. inriktat material (se kapitel 2.2. *Inriktat material*) för att belysa och exemplifiera på vilket sätt teman behandlar den politiska kriminaliteten. Så här ser bilden av politisk kriminalitet ut enligt mitt material:

4.1. Tema: Politiskt våld och politiska fångar (V)

Som rubriken antyder innehåller kategori V benämningar om politiskt våld och politiska fångar. Dessa verk handlar oftast om en specifik och detaljerad del av politisk brottslighet, t.ex. utvecklingen av antalet terrordåd i Irland eller politiska fångar i apartheidens Sydafrika.

4.1.1. Omfattning

Även om antalet verk var stort, diskuterades ämnet kortfattat och deskriptivt. Kategorin utgörs av 35 stycken (24 % av alla 147) mindre teoretiska verk som i sin prototypiska form tar upp ett specifikt problemområde inom den politiska kriminalitetens fält, bara tre bedömdes ha ett teoretiskt ramverk i sin genomgång av politisk brottslighet (se bilaga 2). Politiskt våld eller fångar behandlades beskrivande och fokus var i ett annat kriminologiskt område, den politiska aspekten var av mindre betydelse. Utgivningsår i verk inom denna kategori låg i genomsnitt för alla kategorier, median var 2002. Som prototyp kan nämnas Knox och Monaghans *Informal Justice in Divided Societies. Northern Ireland and South Africa*.

4.1.2. Innehåll

I detta kapitel använder jag även s.k. inriktat material (se kap. 2.2. *Inriktat material*), Kittrie och Wedlock, för att ge bakgrund till kategorins sätt att närma sig politisk kriminalitet. Man skulle ha kunnat förvänta sig att det finns kriminologiskt intresse för politiskt våld och politiska fångar. Det finns cirka 135 länder som fängslar sina medborgare för oliktänkande och det finns ingen tvekan om att fokus på politiska fångar och politiskt våld behövs (Hagan, 1997:8). Kittrie och Wedlock menar att de politiska makthavarna och dess utmanare genom alla tider har använt olagliga medel och våld för att behålla eller omkasta de rådande maktförhållandena.

Western civilization and various forms of collective violence have always been close partners. ... Historically, collective violence has flowed regularly out of the central political processes of Western countries. ... The oppressed have struck in the name of justice, the privileged in the name of order, those between in the name of fear.

(Tilly, referat Kittrie & Wedlock, 1986:xxxix.)

Jag var något förvånad och besviken över det låga antalet verk i denna kategori som knöt ihop politiskt våld med kriminologisk teori. En möjlig förklaring till detta kan ligga i ett skift i användning av terminologi inom kriminologin. McLaughlin (2001:294) citerar Hogan och Walker

och påstår att regeringar idag använder termerna *terrorist* och *terrorism* istället för termerna *politisk brottsling* eller *politiskt våld*. Enligt McLaughlin (ibid.) skedde förvandlingen huvudsakligen under de två sista decennierna på 1900-talet. Detta kan anses möjliggöra undvikandet av moraliska och ideologiska relativiteter och legitimera regeringsmaktens maktutövning som används för att motarbeta dem som hotar status quo. Terrorism behandlas närmare i nästa kapitel (4.2.).

En annan möjlig förklaring är skiftning av terminologin till utanför kriminologins område, åt mänskliga rättigheter. Det är inte otänkbart att politiskt våld och politiska fångar innefattas av den senare diskussionen om mänskliga rättigheter och därav ingår i en annan kategori i mitt material. Detta tema diskuteras under rubriken *Folkmord och kriminologin som glömde det* (kapitel 4.6.).

4.2. Tema: Terrorister - 2000-talets mest omtalade politiska kriminella? (T)

Enligt Flyghed (1994:27) finns det en omfattande internationell litteratur kring politisk terrorism, något som bekräftas av min genomgång. Denna kategori är mer än de andra strikt semantiskt definierad, något som dels beror på det stora antalet verk som räknades hit och dels på att kategorin var väldigt heterogen i sin fokus. Det skulle ha kunnat gå att dela gruppen i mindre enheter med syfte att närmare studera den, men resurserna har varit begränsade. En strukturerad och klar grundgenomgång av terrorismens fält var Eugene McLaughlins bidrag *Political Violence, Terrorism and States of Fear* i Muncie och McLaughlins redigerade antologi *The Problem of Crime*. Tyvärr utgjorde denna typ av framställning en klar minoritet i kategorin.

4.2.1. Omfattning

Terrorism fanns omnämnd i ett stort antal verk. Hela 71 stycken, eller 48 % av de 147 verk som behandlade eller nämnde politisk brottslighet tillhörde denna kategori och utgjorde den därmed den största (se bilaga 1). Samtidigt saknades det enligt Flyghed (1994:28), åtminstone för drygt tio år sedan, forskning som sätter terrorism i ett större socialt och politiskt sammanhang. Enligt min bedömning var det 7 stycken (10 %) verk som kunde bidra till förståelse mellan terrorism och kriminologisk teori. Litteraturen som behandlade detta tema låg tidsmässigt i genomsnitt för hela politisk kriminalitet-litteraturen, med 2001 som genomsnittsår.

Här kategoriserades även transnationell brottslighet eftersom det i mina sökord, transnationell politisk brottslighet, visade sig handla om samröre med terrorism (se kapitel 4.3. *Närbesläktade termer*). Samtidigt är själva benämningen relativt ny och följaktligen är antalet ganska få.

4.2.2. *Innehåll*

I detta kapitel använder jag även s.k. inriktat material (se kap. 2.2. *Inriktat material*); Ross, Hagan och Ingraham, för att exemplifiera kategorins sätt att närma sig politisk kriminalitet. Terrorism har en lång historia, som enligt Ross grovt kan indelas i tre perioder; gammal (66 eKr-1870), modern (1871-1960) och nutid. Den nutida, eller dagens terrorism, härstammar från trenden på 1960-talet. (Ross, 2003:65.) Historiskt kan man se många historiska personer som politiska kriminella. Schafer (1971:386) tar som exempel Jesus, som genom att påstå sig vara judarnas kung, automatiskt gjorde sig skyldig till förräderi mot romerska staten. Synen på politiska brott mot staten har naturligtvis ändrats något genom tiderna. För att göra en lång historia kort hänvisar jag till McLaughlin, som (2001:291-292) beskriver den förändrade synen på politiska brott mot staten, från allvarliga brott till något nästan nobelt och vidare till terrorism.

Före Franska Revolutionen rubricerades de flesta brott mot politiska makthavare som förräderi. I romanska lagen kallades politiska brott för brott mot den heliga auktoriteten och omfattade såväl konspirerande till brott som själva brottet. Politiska motiv orsakade strängare straff än en likadan gärning utan politisk motivation.⁵ Efter Franska Revolutionen började Västeuropeiska länder se politisk motiverad brottslighet som brott mot nationen. I vissa fall kunde politiska brott ses som nationalistisk kamp i demokratins tjänst mot auktoritära regimer. (McLaughlin, 2001:292-293.) Ingraham (1979:35) säger i sin komparativa studie om Tyskland, Frankrike och England att synen på den politiska brottslingen har förvandlats från *public enemy* till en hjälteaktig tjänare som utför sina gärningar för samhällets bästa. Politiska brott lyder under en annan moralitet, en relativ moralitet, som varierar i tid, plats, omständigheter och försvaras med moraliska principer och kärlek till fosterlandet. Nu är det på sin plats att påminna om att Ingrahams studie kom ut innan den politiske brottslingen i mitt material vidare förvandlades till samhällsfarlig terrorist.

Terrorism kan vara mer eller mindre politisk i sin natur, och som gällande politiska brott i stort, är gränslinjerna flytande och motiven empiriskt svårstuderade. Politisk terrorism inkluderar

---

⁵ Foucault har som bekant analyserat detta i *Discipline and Punish: the birth of the prison* (1979) och konstaterar att ju mer rationell och osjälvvisk en gärning var, desto mindre förlåtlig var gärningen.

”våldsamma gärningar som har som syfte att orsaka rädsla i samhället för politiska ändamål” (Hagan 1997:134).⁶ Terrorism kan även indelas i internationell och nationell terrorism. Det som oftast i allmänhet och i media refereras som terrorism är internationell terrorism mot de rådande maktförhållandena. En mindre studerad del av terrorismen är statsterrorismen (*state-sponsored terrorism*), där staten agerar för att kontrollera sina medborgare eller vill ändra de politiska maktrelationerna i ett annat land (Berger et al, 2005:366). Statsterrorism sker i nationer som styrs av rädsla och förtryck i den omfattningen att det får terroristiska proportioner (Hagan, 1997:134). Ross’ typologi om politisk terrorism är klar i sin indelning av olika typer av terrorism:

	<i>Direkt inblandning av flera staters medborgare</i>	<i>Inte direkt inblandning av flera staters medborgare</i>
<i>Kontrollerad eller styrd av staten</i>	Mellanstatlig/statssponsrad terrorism	Statsterrorism
<i>Ej kontrollerad eller styrd av staten</i>	Internationell/transnationell terrorism	Nationell terrorism

Figur 2. Typologi av politisk terrorism.

Terrorism har blivit benämnt som det ultimata hotet mot världsordningen. Dagens terrorister har blivit mer organiserade och både antal gärningar och deras våldsamhet, räknad i antal skadade och dödade, har ökat (Ross, 2003:65). Terrorism har inte bara ökat i absoluta tal. Terrorism är också en del av föreställningar om hot och propaganda (Hagan, 1997:146) och används av stater för politiska ändamål.⁷ Att komma ihåg är att även medvetenhet och dokumentation har ökat, och vissa kriminologer (t.ex. McLaughlin, 2001:294) påstår att själva termens användningsområde har vidgat sig till att omfatta flera brottskategorier i propagandasyfte.

⁶ Opolitisk terrorism kan innefatta organiserad brottslighet, se 4.3. *Närbesläktade termer* om relationen mellan terrorism och organiserad brottslighet.

⁷ Hagan (1997:146) refererar till Kidder och tar upp tre olika kärnor för modern terrorism: 1. Historiska trender inklusive terrorbalansen med atomutrustning som förhindrar större konflikter; slutet av den kolonialistiska eran och det ökade intresset för mänskliga rättigheter i demokratiska länder, 2. Ideologiska förändringar som islamistisk fundamentalism, protester mot t.ex. Vietnam-kriget och framträdandet av ”gerillakrigsföring” i städerna, och slutligen 3. den teknologiska utvecklingen i form av bl. a bättre vapen och ökad flygtrafik.

4.3. Tema: Statsbrott i fokus (S)

Utgångspunkten i denna kategori är en viss självreflektion och viljan att fylla på det som anses saknas i litteraturen om politisk kriminalitet. Fokus låg i det mångfacetterade begreppet statsbrott och vilka svårigheter det finns att empiriskt studera det. Prototypen och det mest grundliga exemplet i denna kategori utgörs av David O. Friedrichs redigerade *State Crime* vol. I och II.

4.3.1. Omfattning

I min kategorisering ingick 17 stycken verk (12 % av alla som handlade om politisk kriminalitet) i kategorin S. Statsbrott, eller statsorganiserad brottslighet, kan omfatta många olika brottskategorier och nivåer i statsapparaten och lockar redan i sin kontroversiella natur till en teoretisk anknytning. Över 40 %, 7 verk, försökte knyta an till en större teoretisk kontext (se bilaga 2). Texterna i denna grupp utmärkte sig även genom att tillsammans med grupp G ofta tillhöra flera grupper. När man tittar på den teoretiska anknytningen i denna grupp finns det vissa likheter med grupperna Q (den politiserade kriminologin) och G (folkmord). Inte helt förvånande är, att enligt mitt material, har det visat sig vara vänsterradikala 70-talsaktivister, som Turk, och mänskliga rättigheterskategorier, som Cohen, som angriper denna problematik. Tidsmässigt, när man tittar på utgivningsår, var dessa verk nyare än genomsnittet, medianen var 2005 (den högsta av alla kategorier), men det beror på att den äldsta boken i kategorin var från 1996 (se bilaga 3).

4.3.2. Innehåll

Många av de brott som räknas in i kategorin politiska brott är representerade i statsbrott. Speciellt tydligt är detta i våld begått av staten, som tortyr, massmord och förtryck. Förtryck kan vara i form av våld mot demonstranter, förbud mot utländska kritiker eller politisk litteratur. (White & Habibis, 2005:172-179.) Samtidigt påpekas, i likhet med Schafer i början av denna uppsats, att statsbrott har existerat sedan utformandet av första staten; Gurr (ref. Ross, 2003:80) föreslår till och med att statsbrott är en nödvändig förutsättning för statsskapandet. I detta kapitel använder jag även s.k. inriktat material (se kap. 2.2. *Inriktat material*), kriminologerna Ross och Turk, för att belysa kategorins sätt att närma sig politisk kriminalitet.

Gärningsmannen i denna kategori är, direkt eller indirekt, staten som begår brott mot sina egna medborgare, eller mot medborgare i en annan stat i en konflikt mellan staterna (White & Habibis, 2005:163, 183).⁸ Vissa (t.ex. Croall, 2001:12, 163) vill här skilja statsbrott från statsorganiserade brott (*state organized crime*). Med statsbrott menas brott som begås av statens eller den regerande maktens representanter i sin yrkesutövning, såsom militären eller polisen. I statsorganiserade brott är det inte staten direkt utan individen som är gärningsmannen, även om den statliga organisationen används som skydd eller medel. Statsbrott är en komplicerad benämning i sin dualistiska natur och dess omfattning av båda makro- och mikronivå. Den inkluderar flera nivåer som gör konceptualiseringen och ansvarsfrågan svår att handskas med; själva handlingarna utförs av individer.

Ross (1997:10) påpekar att inom statsbrott är inkluderat lagbrott som begåtts (a) av regeringen, (b) av dess underordnade enheter specifikt och (c) av de individuella representanter för staten som begår brott för sin egen eller för den större enhetens vinning. Dessutom är staten i dessa fall både en brottsreglerande och brottsgenererande institution (Ross, 1997:85). Vems lag är det då som man bryter mot? Det kanske inte är konstigt att statsbrott verkar utgöra en mindre del av de empiriska studierna av politiska brottsligheten. Det finns många praktiska svårigheter med att studera statsbrott, allt från att det är svårt att upptäcka, åtalas sällan, döms ännu mer sällan och till att det är ofta i både brottsreglerandes och -genererandes intresse att brottet inte kommer fram (Ross, 1997:80).

En del av kriminologer ville använda andra termer än statsbrott, och detta gjorde kategoriseringen i detta tema ibland problematisk. Ibland talar de om statsbrott och ibland om brott som kan ingå i statsbrott i en bred definition, men kallas för något annat. Ross (2003:9) använder termen ”*pro-systemic*” (som motsats till ”*anti-systemic*”) för politiska brott av staten. Han definierar statsbrott som ”... *actions committed by the state’s criminogenic agencies (e.g., police, military, and national agencies), including their managers and agents, against their own citizens, foreigners, or their governments* (ibid.). Turk i sin klassiska ”Political Criminality” från 1982 vägrar att använda ordet statsbrott, han använder istället ordet ”*political policing*” för att beteckna olika metoder som staten använder för att skydda kulturella och sociala strukturer mot radikala förändringar (Turk,

---

⁸ Många använder sig av Webers (1970) klassiska definition av staten som institution med monopol av maktutövning inom visst geografisk område. Egentligen är detta, tillsammans med legitimeringen av staten och dess politiska makt en grundläggande diskussion som skall föregå diskussionen om statsbrott, såsom White & Habibis (2005:162) påpekar, men är alldeles för bred för att tas upp här. Jag återkommer kortfattat till detta i kapitel 6.3. *Slutligen*.

1982:115). Han syftar för det mesta på (hemliga) polisen och dess verksamhet där de i sin yrkesutövning använder olika olagliga tekniker.

Turk föreslog redan i mitten av 1970-talet att man skulle fokusera på stämplings- och neutraliseringsprocesser i *political policing* (Roebuck & Weeber, 1978: 2) istället för att försöka klassificera politiskt brott eller brottslingar enligt legala eller objektiva kriterier. Cohen (2003:543) håller med genom att konstatera att definitionsmässiga grubblerier inte är det som behövs. Han använder Sykes och Matzas neutraliseringsteorier och studerar förnekelseprocesser vid statsbrott i sin artikel *Human Rights and Crimes of State. The Culture of Denial*. (Cohen, 2003:547-556). Där ger Cohen ett lysande exempel på att det går att förena kriminologiska teorier och komplexa brott på makronivå.

4.4. Tema: "Brott är ett politiskt fenomen" (Q)

Den bärande utgångspunkten i denna kategori bygger på ett påstående att all brottslighet är politisk. Kärnan utgörs av kriminologiska teorier som enligt Bottoms (ref. Noaks & Wincup, 2004: 22) kan kallas för politisk-aktivist kriminologer, eller vänsterradikala konfliktteoretiker.⁹ Som prototyp kan nämnas Clinard och Quinneys *Criminal Behavior Systems: A Typology* från 1973.

4.4.1. Omfattning

Antalet verk i denna kategori var enbart åtta stycken (5 % av alla 147). Samtidigt, med risk för att skapa förvirring mellan politisk brottslighet och politisering av brottslighet, framkom politisk kriminalitet så explicit bland dessa teoretiker att dessa texter formade sig till en egen kategori för närmare läsning. Hälften av dessa räknades ingå i teoretiserande verk (se bilaga 2). Resten hade en teoretisk anknytning men, till skillnad från de andra kategorier, inskränkte sig inte till att diskutera detta i politiska brottslighetens kontext utan mer eller mindre enbart omnämde det. Politisering av brottslighet tedde sig vara något omodernt i sitt synsätt. Denna kategori utgjorde det äldsta materialet i min studie, med genomsnittsåret 1998 (se bilaga 3).

---

⁹ Cohen (1996 b:77) påpekar att även Foucault och Garland politiserar kriminologin genom sitt fokus på relationer mellan kunskap och makt. Jag har dock utelämnat dessa från kategorin dels av en semantisk anledning; de aktuella sökorden återfanns inte explicit i deras verk och dels av praktiska skäl för att begränsa urvalet.

4.4.2. Innehåll

Den springande punkten var mer *politisk* än *kriminalitet* och kan rubriceras med Chambliss ord: *Crime is a political phenomenon*. Allt är politiskt. Dessa teorier utmärker sig även genom att de inte utgår från individen, med dess psykosociala faktorer. De utgår istället från makronivån och koncentrerar sig på makt och dess fördelning. Den orättvist konstruerade lagen kriminaliserar de maktlösa och befriar dem med makt från legala konsekvenser för sina illegala gärningar.

De som började ta termen politisk kriminalitet i anspråk finner vi inom radikal kriminologi; en ny teoribildning under 1960- och 70-talet som hade sin grogrund inom den marxistiska konfliktteorin (t.ex. Adler & Adler, 1997:75-76; Traub & Little, 1994:351). Till de mest citerade teoretikerna tillhör Richard Quinney, som ifrågasatte den gängse definitionen av brott. Radikalteoretikerna ansåg att teorier om brottslighet var fångade i sin begränsade föreställning om brott som underklassbeteende. (Lynch & Stretesky, 2001:276.) Radikalteoretikerna menar att fokus på den ojämnt fördelade makten och ekonomiska resurserna hjälper oss att förklara de lägre klassernas brottslighet (s.k. traditionell brottslighet) och överklassens brottslighet (som ekonomisk brottslighet). Det amerikanska samhällets koncentration på pengar och makt gör att människor som har pengar eller makt vill ha mer – och de som inte har makt vill ha det.¹⁰ (a.a.268.)

Kittrie och Wedlock (1986:xxxvii) påpekar att när det gäller begreppet politisk kriminalitet skall ordet *politisk* tolkas generöst. Många handlingar som anses hota statens politiska auktoritet i själva verket har sitt motiv i religiösa, sociala eller etniska förhållanden. Diskussionen om brottets legala versus sociologiska definitioner fördes redan i början av 1970-talet av Schwendingers som (Schwendinger & Schwendinger, 1970:145-148) argumenterade för användning av social skada som kriteriet för brott. Människor har grundläggande rätt till individuellt välmående som mat, skydd och arbete, oavsett ras, kön eller ekonomiska förutsättningar. Det mest grundläggande av allt är människors rätt till trygghet. Alla individer och omständigheter som hotar tryggheten skall definieras som brottsliga. De argumenterar för studieobjekt som imperialistiskt krig, rasism, sexism och ekonomiskt förtryck på centrala platser i kriminologisk forskning. Tunell är inne på samma linje och menar att kriminologin borde användas för att fokusera på sociala problem, såsom ojämlikhet, hemlöshet och arbetslöshet. Detta görs genom att diskutera definitioner; vad som är och inte är kriminellt och vem som definieras och inte definieras som kriminell (Tunell, 1993: xviii).

---

¹⁰ Ett klassiskt påstående inom strain-teorin med Merton i spetsen.

Quinney definierar brott enligt följande: *Crime is a definition of human conduct that is created by authorized agents in a politically organized society* (Quinney, 1994:636). Hans utgångspunkt i teorin om kriminalitetens sociala realitet utgår från en definition av brott som i sig är en definition skapad av auktoriserade *politiska* aktörer. Clinard och Quinney (1973:156) påpekar att straffrätten alltid är politisk i sin avsikt och att dess syfte är att behålla status quo. Här är den springande punkten i Quinneys konfliktteori, han ser nästan allt beteende som en kamp om makt, och makt i sig är politisk. Samtidigt är aktörerna auktoriserade, och det sociala systemet är legitimerat via lagen.¹¹

Clinard och Quinney var i början av 1970-talet intresserade av taxonomier och kategoriserade olika brottslighetstyper och beteendemönster. Enligt Clinard och Quinney (1973:160) går det inte att urskilja den politiska brottslingen från sin omgivning med personliga eller sociala variabler, som ålder, sex, etnicitet eller social klasstillhörighet. Den politiskt kriminella är inte heller jämförbar med en traditionell brottsling. För det första karakteriseras den politiskt kriminella av först och främst av sin icke-kriminella identitet. Personer som utför politiskt motiverade brott mot regimer ser sig själva eventuellt som radikala men inte som kriminella. För det andra är lagbrottet inte syftet i sig, påstår de. Samtidigt, när lagen överträtts, kan det i sig vara en del av den politiska taktiken. För det tredje är gärningen riktad mot en större publik och har högre ändamål (Clinard & Quinney, 1973:159-160). Gemensamt för alla politiska brottslingar är gärningsmannens värderingar och engagemang i samhället. Samhället fungerar som en referenspunkt för gärningsmannens värderingar; hon känner oftast förpliktelse i den sociala ordningen, men hennes idealbild skiljer sig från den befintliga. Hon ser brister i samhället och är tillräckligt engagerad för att vilja förändra samhället via sin egen handling. Den kriminella handlingen kan anses vara medel, och ibland det enda sättet, att förändra samhället (Clinard & Quinney, 1973:161-164).

Många av dessa kriminologer som på 1970-talet var intresserade av politisk brottslighet skrev om den nya tiden som skall komma då politisk kriminalitet skulle studeras. Så verkar dock inte ha skett. Cohen (2003:543) sammanfattar diskussionen om detta till två huvudlinjer som har efterträtt radikalteoristernas fokus på politiskt brott. Den ena är politiseringen av brott och den andra inriktningen är studier om statens makt att kriminalisera. Politiseringen av brott anser han vara barn av sin tid som har runnit i sanden med hjälp av sin egen naivitet. Däremot har studier om statens

---

¹¹ Weber har utvecklat olika typer av auktoriteter, varav den *legitimerade* auktoriteten är den som gäller i de flesta moderna byråkratiska samhällen. Denna auktoritetsform är inte beroende av en specifik person utan grundar sig i staten och lagen blir då en rationell auktoritet i sig. Webers tredelade legitimitet (karismatisk, traditionell, rationell) är något evolutionistisk i sitt synsätt, vilket även speglar Quinney, som åtminstone i idealbildens såsom det framställs i *Critique of Legal Order* verkar luta åt en utveckling mot socialistiskt samhälle (Quinney 2001).

makt att kriminalisera enligt honom visat sig vara en fruktfull inriktning och resulterat i studier av social kontroll och straff.

4.5. Tema: Politisk kriminalitet från grunden (P)

Denna kategori innefattar verk som i sin prototyp handlade om politisk brottslighet i allmänhet, ett slags grundböcker i politisk brottslighet. Som prototyp för denna kategori fungerar Frank E. Hagans *Political Crime. Ideology and Criminality* från 1997. Den liknade i stor grad vissa andra s.k. grundböcker som jag införskaffade för läsning, men som inte fanns med i Stockholms Universitetets biblioteks sortiment. Förvånande nog var Hagan mer eller mindre ensam med den omfattande funktionen som grundbok i den politiska kriminaliteten, större delen av litteraturen bestod av artiklar i böcker.

4.5.1. Omfattning

Kategori P innehåller 19 verk (13 % av alla som nämnde politisk brottslighet). 12 av dessa bedömdes ha en uttalat teoretisk anknytning på så sätt att de försökte ge en omfattande, förklarande bild av definitioner, omfattning och forskningsområde samt hade en teoretisk modell för förklaring (se bilaga 2). Resterande sju var sådana som tog upp politiska brott, men koncentrerade sig inte direkt på att utveckla diskussionen i en teoretisk kontext. De tog upp delar av politisk brottslighet men hade fokus på ett annat område. Dessa verk var sådana som tillhörde även andra kategorier och utgör kanske det mest tydliga exemplet på *fuzzy borders*. Tidsmässigt var dessa verk något äldre än alla 147 stycken i genomsnitt. Både genomsnittsåret och median låg på 1999 (se bilaga 3).

4.5.2. Innehåll

Gemensamt för kategorin är den uttalade koncentrationen på politisk kriminalitet i stort och syftet att konceptualisera begreppet. I detta tema kan man i den tydligaste formen nästan tala om läroböcker eller – artiklar som hade en ambition att ange en omfattande presentation av området politisk brottslighet och dra skiljelinjer mellan den traditionella brottsligheten och politiska brottsligheten. I detta kapitel använder jag även s.k. inriktat material (se kap. 2.2. *Inriktat material*); Schafer och Ross, för att exemplifiera och belysa kategorins sätt att närma sig politisk kriminalitet.

Det som anses utmärka politisk brottslighet är delvis själva motivbilden bakom gärningen och delvis termens ursprung. Definitionen syftar till en gärning som till synes är politisk i sitt innehåll och är straffbar *på grund av det*. Här syftar man till lagstiftningen och till vissa brottskategorier som i lagstiftningen definieras som politiska brott såsom terrorism, landsförräderi och spionage. Definitionen innefattar således inte de brott som är straffbara i sig men ändå kan vara politiska eller opolitiska beroende på motivbilden, såsom misshandel eller mord. Detta kan kallas för *politiskt motiverad brottslighet*.¹² Hagan (1997:7) påpekar att termen politiskt brott har sitt ursprung i internationella lagar, konventioner och domstolar.

The term "political crime", as commonly used, is not the offspring of criminal law. It is in fact a somewhat artificial and arbitrary product of international law which facilitates the process of extradition and the possibility of offering asylum for certain fugitive criminals. Indeed, criminal laws do not even distinguish between ordinary and political crimes. Criminal codes just talk about crimes in general, even if the definition of one or another crime indicates the element of "political" motives, and only a few codes, if any, qualify certain criminal offences explicitly as political crimes.

(Schafer, 1974:28)

Här skall man komma ihåg att såväl Hagan som Schafer syftar på den angloamerikanska lagstiftningen,¹³ vilken tar hänsyn till uppsåt men inte till motiv i bestämmandet av skuldfrågan. Här utelämnas alltså auktoritära och teokratiska stater med icke-demokratisk och/eller religiös lagstiftning (se t.ex. Hagan, 1997:2-3.)

Hagan (1997:2) definierar politiskt brott som kriminell aktivitet med ideologiska motiv. Det låter som en bred definition men han bjuder på en något mer strukturerad bild av den politiska kriminalitetens fält. Hans struktur följer den allmänt förekommande indelningen av politisk kriminalitet i två delar, den mellan brott mot den regerande makten å ena sidan och brott begångna av den regerande makten å andra sidan (t.ex. Ross, 2003; Hagan, 1997; Turk, 1982; Clinard & Quinney, 1973). Hagan (1997:90) illustrerar den dubbelsidiga naturen av politisk kriminalitet i en tabell om kontinuum av politisk kriminalitet:

---

¹² Det var vanligt i mitt material att termen *politiskt brott* användes i en bred, sociologisk mening som synonym för vad som egentligen skulle kunna heta *politiskt motiverat brott*. För enkelhetens skull använder jag termen *politiskt brott* i meningen *politiskt motiverat brott*.

¹³ En stor del av den litteratur som jag har hittat om politisk kriminalitet kommer från USA och har fokus på, för att använda Ross' terminologi (Ross, 2003:8-9), "anti-systemic" politisk brottslighet, alltså mot den politiska och ekonomiska makten/rådande maktförhållanden alternativt staten.

Brott av staten			Brott mot staten		
Folkmord	Brott mot mänskliga rättigheter	Olaglig övervakning	Protest	Revolution	Terrorism
Terrorism (statsterrorism)			Oenighet	Sociala rörelser	Lönmord
			Civil olydnad		Förräderi
← våldsamhet ökar			våldsamhet ökar →		

Figur 1. Kontinuum av politisk kriminalitet.

I Hagens typologi blir brotten mer våldsamma när man rör sig från mitten mot var sin ände. I denna tabell vill han visa hur det politiska brottets fält är tudelat till nästan spegelbilder av varandra, oavsett om gärningen är riktad mot staten eller begås av den. Ross (2003:38) gör en likartad indelning med den enda egentliga skillnaden att han kallar mittenfälten för icke-våldsamma och fälten på kanterna för våldsamma politiska brott.

Många påpekade skillnaden i gärningsmannabeskrivningen mellan traditionell brottslighet och politisk brottslighet. Det finns något nästan glorifierande i deras beskrivning av en gärningsman som så tydligt skiljer sig från den traditionella bilden av en brottsling ut underklassen. Schafer (1971:384) kallar en politisk brottsling för övertygelsebrottsling (*convictional criminal*) som drivs av altruistiska motiv. Även om teoretiska förklaringsmodeller kan skiftas, verkar de flesta teoretiker ha en gemensam nämnare i beskrivningen av den politiska brottslingen. Han ses oftast som ett slags aktiv självupppoffrande rebell ur utbildade medelklassen, en moralisk idealist, hellre än offer för rådande omständigheter (t.ex. Schafer, 1974:145-147; Hagan, 1997:3;177).

När det handlar om teorier som förklarar politisk kriminalitet kan dessa, enligt Ross (2003:22), grovt uppdelas i tre grupper. *Socialpsykologiska teorier* specificerar och förklarar gruppdynamik; varför individer går med i organisationer och hur de delaktiga påverkar gärningarna och varandra. *Rational Choice-teorier* tar som utgångspunkt kalkyler mellan kostnader och fördelar (*cost-benefit*), som variabler som förklarar individers val. *Strukturella teorier* påstår sig hitta orsaker till politisk kriminalitet i samhällets struktur i stort och i kulturell, social, ekonomisk eller politisk struktur specifikt (ibid.).

4.6. Tema: Folkmord och kriminologin som glömde det (G)

Folkmordskategorin var intressant eftersom texter som blev kategoriserade hit inte enbart talar om folkmord utan även om relationen mellan folkmordsforskning och kriminologi, alternativt avvikelssociologi. Huvudtema var disciplinens förbiseende av de mänskliga rättigheterna i allmänhet och folkmord i synnerhet. Som typexempel kan nämnas Wayne Morrisons artikel *Criminology, Genocide and Modernity: Remarks on the Companion that Criminology Ignored* (2004) samt Stanley Cohens *Mänskliga rättigheter och statens brott* (1996 a).

4.6.1. Omfattning

I antal räckte inte kategorin till mer än sju böcker (5 % av alla 147) men diskussioner om disciplinens fokus och gränslinjer hade ett tydligt teoretiskt och självkritiskt drag. Alla utom en var uttalat teoretiserande (se bilaga 2) och alla tillhörde flera grupper, och diskuterade folkmord tillsammans med politisk brottslighet i större kontext eller statsbrott i synnerhet. Även här kan man se en viss överlappning mellan kategorierna. Antalet verk var som tidigare nämnts litet men det kanske kan nämnas att de var utgivna vid en tidpunkt som motsvarar genomsnittet för alla kategorier, med genomsnittsåret för utgivning på 2002.

4.6.2. Innehåll

Typiskt för denna kategori är vetenskapsfilosofisk självkritik och makroperspektiv. Författarna i temat problematiserar och positionerar kriminologi som disciplin mellan legalitet, nationalstaten och ett större, moraliskt universum (se t.ex. Morrison, 2004:76-77).

Stanley Cohen blev sedan han flyttade till Israel mer och mer intresserad av mänskliga rättigheter (McEvoy & Ellison, 2003:63). Cohen (1996 b:84) menar att det som förr i teologiskt språk kallades för det onda och som även kan kallas för barbarisering av civilisationen idag beskrivs med den legalistiska termen *brott mot mänskliga rättigheter*. Brotts mot mänskliga rättigheter är ett bredare begrepp än statsbrott och mänskliga rättigheter har med internationella lagar blivit ett ledande grundbegrepp.

Gibbons (ref. i Gibbons & Farr, 2001:38) påstår, att det finns två huvudlinjer i teoretiskt meningsfulla kriminologiska taxonomier; en koncentrerad på själva brottet och en koncentrerad på brottslingen. De flesta kriminologiska teorier (Gibbons & Farr, 2001:39) är kanske, medvetet eller omedvetet, anpassade till brottsdefinitioner som utgår från ett brott och en individuell gärningsman? Ett undantag utgörs av studier om statsbrott och mänskliga rättigheter, som redan på grund av sin utgångspunkt i internationella lagar måste anpassa sig till en större kontext på makronivå. Dels är det skillnad på nivån, men även på själva terminologin. Cohen (1996 a:166) tar upp detta tema som fungerar som ett bra exempel på skillnaden mellan den traditionella kriminologiska forskningen och studier om mänskliga rättigheter. Han säger att det som vi i kriminologiska diskursen kallar för mord, spionage, våldtäkt, kidnappning och misshandel heter i den mänskliga rättighetsdiskursen folkmord, statsterrorism, tortyr, ”försvinnanden” och politiska massavrättningar.

Laufer (1999:73-74) påpekar i sin artikel om folkmord att eftersom det är den härskande politiska makten som utför folkmord, oftast inom staten, immuniserar deras position och motivation den brottsliga gärningen. I sin solidaritetsstärkande roll inom nationalstaten blir alltså folkmordet mer en politisk än en brottslig gärning. Vidare påpekar han att folkmordet är en bristfälligt studerad fråga bland kriminologer och ställer frågan om det är den politiska naturen och motiveringen som gör att det har förblivit så.

Det finns studier som tar upp mänskliga rättigheter, men dessa ingår inte kriminologins huvudfåra. Vägen har delat sig i två spår, ett externt och ett internt. Det externa, utomkriminologiska spåret är diskussioner inom internationella mänskliga rättigheter-organisationer, inom EU, UNESCO eller Amnesty International. Denna diskurs är spretig och komplex, men även väldigt samtida med tanke på det dominanta grundbegreppet som mänskliga rättigheter utgör. Det interna spåret, som skulle kunna kasta ljus på politisk brottslighet, är viktimologin (Cohen 2003:544). Viktimologin skulle kunna erbjuda en viktig synvinkel på studier av statsbrott, eller brott mot mänskliga rättigheter, och egentligen är det något förvånande att denna möjlighet verkar vara outnyttjad. Alternativt kanske de finns men kallas för något annat än politisk brottslighet och har därmed inte fastnat i mitt material.

Det fanns relevanta och intressanta studier inom detta tema. Ett exempel kommer från Brannigan och Hadwick (2003:109). De har testat en bred kontrollteori; Gottfredson och Hirschis *A General Theory of Crime* i förklaring av folkmord. Deras motivering var att om teorin verkligen är så allmän som namnet säger, torde den fungera för att kasta ljus även på brott som terrorism och folkmord. De

kommer till slutsatsen att teorin går, med vissa antaganden, att tillämpa på studier av folkmord (Brannigan & Hardwick 2003: 128-129).

4.7. Tema: Från Palme-mord till Internetbrott (X)

Denna kategori var den mest heterogena i innehållet. Gemensamt för alla är ett fokus på fallstudier och ett rent beskrivande, alltså saknades i denna kategori kriminologiska teoretiska ambitioner.

4.7.1. Omfattning

Hit kategoriserades de 18 verk (12 % av alla som omnämde politisk brottslighet) som nämner politisk brottslighet men gör det i förbifarten. Ingen av dessa verk ansågs vara teoretiserande. Man kan se en viss likhet med den första gruppen, grupp V, men med skillnad i fokus där i kategori V ändå hade kriminologisk relevans, om än beskrivande av politiska fångar eller politiskt våld. I grupp X kändes det nästan som om sökorden hade hamnat där av misstag, och författaren egentligen syftade på något annat än politisk kriminalitet. Bortsett från omfattningen, skiljer sig denna grupp även strukturellt från de sex andra kategorierna; den är minst av alla kategoriserad runt ett prototypiskt verk utan avser istället en heterogen skala från Palme-mord till brott på Internet, och studeras inte närmare här. Tidsmässigt låg kategorin nära genomsnittet (se bilaga 3).

4.8. Sammanfattning av resultaten

Syftet med min uppsats var att se hur politisk kriminalitet behandlas inom kriminologin. Detta skulle studeras genom tre frågor, varav den kvalitativa frågan var: ”Vilka teman berörs?”

Jag använde kategorisering för dela in litteraturen i sju olika teman; eller egentligen i sex olika teman och en kategori som innehöll en heterogen blandning av böcker som nämner politisk brottslighet i förbifarten och inte passade in i de sex andra kategorierna. Kategoriseringen gjordes prototypisk och tog hänsyn till dels de använda sökorden men även teoretisk anknytning och sättet att behandla politisk kriminalitet. Den gruppen som var mest styrd av sökorden var gruppen T, ett heterogent område med fokus på terrorism som gemensam nämnare. Kategori V innehöll beskrivningar om politiskt våld eller politiska fångar och hade för det mesta ett annat än politiskt

fokus, det kunde handla om organiserad eller ekonomisk brottslighet. P behandlade explicit konceptet politisk brottslighet och hade som syfte att klargöra själva begreppet och dess användningsområde.

Grupperna S, Q, och G är relativt lika i sin utgångspunkt. Dessa tre grupper var så nära varandra att jag i vissa stunder började ifrågasätta min kategorisering och det går inte att helt avslå tanken att mina personliga preferenser har påverkat mitt sätt att kategorisera. Samtidigt finns det klara skillnader; kategori Q började från politiken; den hade klar konfliktteoretisk utgångspunkt och avsåg att även det privata är politiskt (se t.ex. Cohen, 1996 b:78-80). Kategori G koncentrerade sig på relationen mellan brott mot mänskliga rättigheter och kriminologi som disciplin. Brott mot mänskliga rättigheter anses vara ett bredare begrepp än statsbrott; de kan ju vara begångna av oppositionella grupper eller andra grupper som använder illegalt våld (Cohen, 1996 b:85).

Den kvantitativa delen av studien skulle svara på två frågor, varav den första var: I vilken utsträckning finns politisk kriminalitet nämnd i kriminologisk litteratur? Av de 1247 verk som var klassificerade till Oep, och därmed ingick i urvalet, fanns 903 tillgängliga på hyllan när genomgången gjordes. Min litteraturgenomgång visar att det finns studier som på ett eller annat sätt vidrör politisk kriminalitet, även om dessa inte är så många. Av de genomgångna 903 verk var det 147 stycken (16 %) som nämnde politisk kriminalitet. Dessa verk studeras noggrannare för att bedöma inte bara i vilken kategori de skulle ingå, utan även i vilken omfattning politisk kriminalitet behandlades.

Den andra kvantitativa frågan var att titta på, under förutsättningen att politisk kriminalitet finns nämnd, hur behandlas politisk kriminalitet: teoretiserande eller ej teoretiserande? Det visade sig att en mindre del (20 av 147, eller 14 %) av litteraturen om det politiska brottslighet handlade explicit om teoretiseringen, eller problematiserade det teoretiska ramverket och förklaringsmodeller för politisk kriminalitet. Alla dessa verk tillhörde flera kategorier.

Inte oväntat hade litteratur som var kategoriserad till ”politisk kriminalitet från grunden”, P, en hög andel böcker som hade uttalad teoretisk anknytning. Oftast var den reflekterande och representerade olika teoretiska lösningar som förklaringsmodeller för politisk brottslighet. De i antalet minsta kategorierna hade en hög andel teoretiserande litteratur (G: 5 %, Q: 5 %, S: 12 % av all politisk brottslighet litteratur). Den allra högst andelen innehöll kategori G (*Folkmord och kriminologin som glömde det*) som redan i sin grundutformning innehöll ett teoretiskt och självkritiskt drag. Denna

kategori talar inte enbart om folkmord i sig utan problematiserar kriminologi som disciplin och diskurs. I kategorierna S (*Statsbrott i fokus*) och Q ("*Brott är ett politiskt fenomen*") knöt cirka hälften av verken ihop politisk brottslighet med kriminologisk teori. Intressant var att de kategorier som i antalet var de största, V (*Politiskt våld och politiska fångar*) och T (*Terrorister - 2000-talets mest omtalade politiska kriminella?*), med 24% respektive 48% procent av den totala mängden av politisk brottslighet litteratur, innehöll minst andel teoretisk anknytning.

En mindre jämförelse om utgivningsår gjordes, även om detta inte gav några signifikanta skillnader varken mellan kategorier eller mellan litteratur som behandlar politisk litteratur och kriminologisk litteratur i allmänhet. Eftersom materialinsamlingen gjordes i slutet av 2007 är de nyaste böckerna från samma år. Spannet för politiska brottslighet-litteraturen sträcker sig bakåt i tiden till 1980 även om böckerna från 1980-talet var få till antalet. Som väntat var de genomgångna böckerna i regel nyare, utgivna i början av 2000-talet, med 2001 som genomsnittsåret. Detta påverkas naturligtvis av placeringen av de nyare böckerna på hyllan och äldre i magasin (se kapitel 2.1.

Litteraturgenomgången).

Kategori Q utgjordes av de politiserande kriminologiska teorier som var som mest populära under 1970-talet och därav utmärker den sig som kategorin med det äldsta genomsnittsåret, 1998. Det är rimligt att anta att eftersom teorierna ingår i grundutbildningen är de utplacerade på hyllan. Den andra kategorin med genomsnittsåret på 1990-talet var kategorin P (*Politisk kriminalitet från grunden*). Detta skulle kunna förstärka misstanken om politisk brottslighet som ett omodernt ämne, men eftersom både urvalet och skillnaden i årtalen är så pass liten, vågar jag inte dra den slutsatsen. Jämförelsevis är genomsnittsåret för alla 903 böcker i genomgången på Oep 1998, och medianen 2000. Tidsspannet för alla böcker på Oep sträckte sig från 1965 till 2007. Så sammantaget är den i kategorierna placerade litteraturen något nyare än genomsnittet för hela Oep-hyllan även om skillnaden är marginell.

Jag gjorde även en jämförelse mellan kategorierna i stort och de uttalat teoretiserande verk (se bilaga 4). Resultaten är relativt lika. Antalet verk är så liten att det inte utgör underlag för kvantitativ analys och det går därmed inte att uttala sig mycket om resultaten.

5. Slutligen

Skalan av teman som behandlade politisk brottslighet var bred och berörde många av de brottsliga företeelser som kan räknas till politisk kriminalitet. Samtidigt som jag är något förvånad över att det ändå var så många av de genomgångna böckerna som handlade om politisk kriminalitet är jag något besviken över antalet som hade teoretiska bidrag eller teorier som uttalat omfattade politisk kriminalitet.

Däremot blev jag positivt överraskad över det temat som Cohen, Laufer och Morrison skapade, kategori G (*Folkmord och kriminologin som glömde det*). Det fanns faktiskt ett antal kriminologer som bekymrade sig över kriminologins bristande intresse för politiskt brott. Visserligen valde de mer eller mindre att ta folkmord som exempel, ibland kunde det handla om statsbrott i stort (t.ex. Morrison, 2004; Brannigan & Hardwick, 2003; Laufer, 1999). En viktig iakttagelse som Cohen (2003:544) för fram är den outnyttjade potentialen som viktimologi erbjuder och mer specifikt dess bidrag till utforskningen av statsbrott.

En viktimologisk syn på politisk brott är en möjlig intressant utgångspunkt för vidare studier. Dock har flera kriminologer i min studie betonat svårigheten på att empiriskt studera komplexa brott såsom statsbrott. Det vore intressant att göra det med koppling till lydnadsbrott (crimes of obedience) och diskussion om auktoritet. Hur man empiriskt skulle gå tillväga kan däremot vara svårt att svara på. En annan vidareutveckling vore att testa Hogan och Walkers tes (ref. McLaughlin, 2001:294) om ett skifte från termerna politisk brottsling eller politiskt våld till termerna terrorist och terrorism. Detta skulle kunna studeras via tidningsartiklar eller propositioner med genomslag under längre tid, med hjälp av t.ex. kritisk diskursanalys (CDA).

Referenser

Litteratur

Adler, P. A. & Adler, P. (1997) *Constructions of Deviance. Social Power, Context, and Interaction*. 2nd Edition. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Allum, F. & Siebert R. (Eds.) (2003) Organized Crime. A Threat to Democracy? In *Organized Crime and the Challenge to Democracy* (pp. 1-24). London: Routledge.

Berger, R. J., Free, M. D. Jr., Searles, P. (2005) *Crime, Justice, and Society. An Introduction to Criminology*. London: Lynne Rienner Publishers.

Bergström, G. & Boréus, K. (2005) *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Brannigan, A. & Hardwick, K. H. (2003) Genocide and General Theory. In Britt, C. L. & Gottfredson, M. R. (Eds.), *Control Theories of Crime and Delinquency* (pp. 109-113). New Brunswick, U.S.A.: Transaction Publishers.

Chambliss, W. J. (1997) State-Organised Crime. In Adler, P. A. & Adler, P. (Eds.), *Constructions of Deviance. Social Power, Context, and Interaction* (pp. 170-184). 2nd Edition. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Clinard, M. B. & Quinney, R. (1973) *Criminal Behavior Systems: A Typology*. 2nd Edition. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Cohen, S. (1996 a) Mänskliga rättigheter och statens brott. I Åkerström, Malin (Red.), *Kriminalitet, kultur, kontroll* : en antologi. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Cohen, S. (1996 b) The Political Question in Criminology; the Criminal Question in Politics. In Trotha, T. von (Ed.), *Politischer Wandel, Gesellschaft und Kriminalitätsdiskurse. Beiträge zur interdisziplinären wissenschaftlichen Kriminologie. Festschrift für Fritz Sack zum 65.* (pp. 77-91). Geburtstag. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft.

Cohen, S. (2003) Human Rights and Crimes of State. The Culture of Denial. In McLaughlin, E., Muncie, J. & Hughes, G. (Eds.), *Criminological Perspectives. Essential Readings*. 2nd Edition. (pp. 542-560). London: Sage.

Croall, H. (2001) *Understanding white collar crime*. Buckingham: Open University Press.

Flyghed, J. (1994) Politisk terrorism eller terroristisk politik? Konsekvenser av svensk terroristbekämpning. I Nordiska forskarseminariet i kriminologi: *Rapport fra 36. forskerseminar Halvorsbøle, Norge 1994*. Oslo: Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi.

Flyghed, J. (2001) "Vi vill ha mer demokrati!" Politiskt motiverad brottslighet bland unga. I Estrada, F. & Flyghed, J. (Red.), *Den svenska ungdomsbrottslighet* (pp. 293-314). Lund: Studentlitteratur.

- Gibbons D.C. & Farr K.A. (2001) Defining Patterns of Crime and Types of Offenders. In Henry, S. & Lanier, M.M. (Eds.), *What is Crime? Controversies over the Nature of Crime and What to Do about It* (pp. 37-64). Landham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Hagan, F. E. (1997) *Political Crime. Ideology and Criminality*. Boston: Allyn and Bacon.
- Idling, P. F. (2006) *Pol Pots leende*. Stockholm: Mån-pocket.
- Ingraham, B. L (1979) *Political crime in Europe: a comparative study of France, Germany, and England*. Berkeley: University of California Press.
- Jamieson, A. (2000) *The Antimaffia. Italy's Gight Agains Organized Crime*. London: MacMillan Press Ltd.
- Kiernan, B. (1997) *The Pol Pot Regime. Race, Power, and the Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-79*. (Thailand and Indochina ed.) Chiang Mai: Silkworm Books.
- Kittrie, N. N. & Wedlock, E. D. Jr. (Eds.) (1986) *The Tree of Liberty: A Documentary History of Rebellion and Political Crime in America*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Knox, C. & Monaghan, R. (2002) *Informal justice in divided societies: Northern Ireland and South Africa*. New York: Palgrave.
- Laufer, W. S. (1999) The Forgotten Criminology of Genocide. In *The Criminology of Criminal Law* (pp. 71-82). New Brunswik: Transaction Publishers.
- Liddick, D. Jr.(2004) *The Global Underworld. Transnational Crime and the United States*. Westport: Praeger.
- Lynch, M. J. & Stretesky, P. B. (2001) Radical Criminology. In Paternoster, R. & Bachman, R. (Eds.), *Explaining Criminals and Crime. Essays in Contemporary Criminological Theory* (pp. 267-286). Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- McEvoy, K. & Ellison, G. (2003) Criminological Discourses in Northern Ireland: Conflict and Conflict Resolution. In McEvay, K. & Newburn, T. (Eds.): *Criminology, Conflict Resolution and Restorative Justice* (pp.45-82). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- McLaughlin, E. (2001) Political Violence, Terrorism and States of Fear. In Muncie, J. & McLaughlin, E. (Eds.) *The Problem of Crime* (pp. 284-330). Bath: Sage.
- Morrison, W. (2004) Criminology, Genocide, and Modernity: Remarks on the Companion that Criminology Ignored. In Sumner, C. (Ed.), *The Blackwell Companion to Criminology* (pp. 68-88). Oxford: Blackwell.
- Noaks, L. & Wincup, E. (2004) *Criminological Research. Understanding Qualitative Methods*. London: Sage.
- Quinney, R. (1994) The Social Reality of Crime. In Traub, S. H. & Little, C. B. (Eds.): *Theories of Deviance*. (Orig. 1970.) 4th Edition. Itasca, Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc.

- Quinney, R. (2001) *Critique of Legal Order. Crime Control in Capitalist Society*. (Orig. 1974.) New Brunswick: Transactions Publishers.
- Roebuck, J. & Weeber, S. C. (1978) *Political crime in the United States: Analyzing Crime by and against Government*. New York: Praeger.
- Ross, J. I. (2003) *Dynamics Of Political Crime*. Thousand Oaks: Sage.
- Schafer, S. (1971) Criminology: The Concept of Political Criminal. In *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, vol. 62, no.1, pp. 380-387.
- Schafer, S. (1974) *The Political Criminal: The Problem of Morality and Crime*. New York: The Free Press.
- Schwendinger, H. & Schwendinger, J. (1970) "Defenders of order or guardians of human rights". In *Issues in Criminology*, 7:72-81.
- Traub, S. H. & Little, C. B. (Eds.) (1994) *Theories of Deviance*. 4th Edition. Itasca, Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc.
- Tunell, K. D. (Ed.) (1993) *Political Crime in Contemporary America. A Critical Approach*. New York: Garland Publishing, Inc.
- Turk, A. T. (1982) *Political Criminality: The Defiance and Defence of Authority*. Beverly Hills: Sage.
- Walklate, S. (2001) Perspectives on Criminological Theory. In Jewkes, Y. & Letherby, G. (Eds.) *Criminology: A Reader*. London: Sage.
- White, R. & Habibis, D. (2005) *Crime and Society*. Singapore: Oxford University Press.
- Viljanen, A. M. (1994) *Psykiatria ja kulttuuri. Tutkimus oikeuspsykiatrisesta argumentaatiosta*. Helsinki: STAKES ja Suomen Antropologinen Seura.
- Williams, P. & Savona, E. U. (Eds.) (1996) *The United Nations and Transnational Organized Crime*. London: Frank Cass.

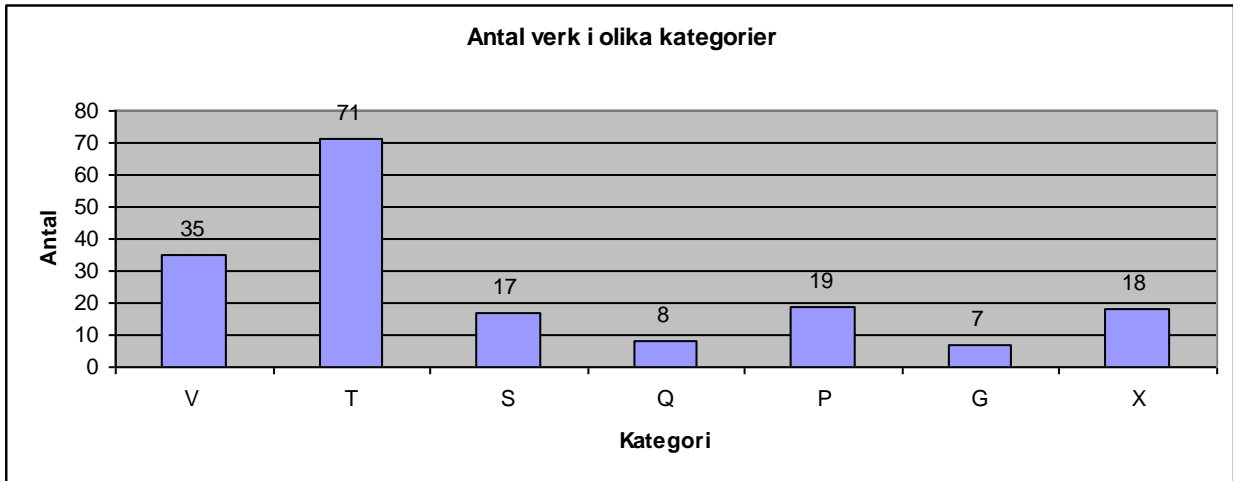
Andra/muntliga källor

Leissner, Erik: Intervju med bibliotekarie Erik Leissner den 27 november 2007.

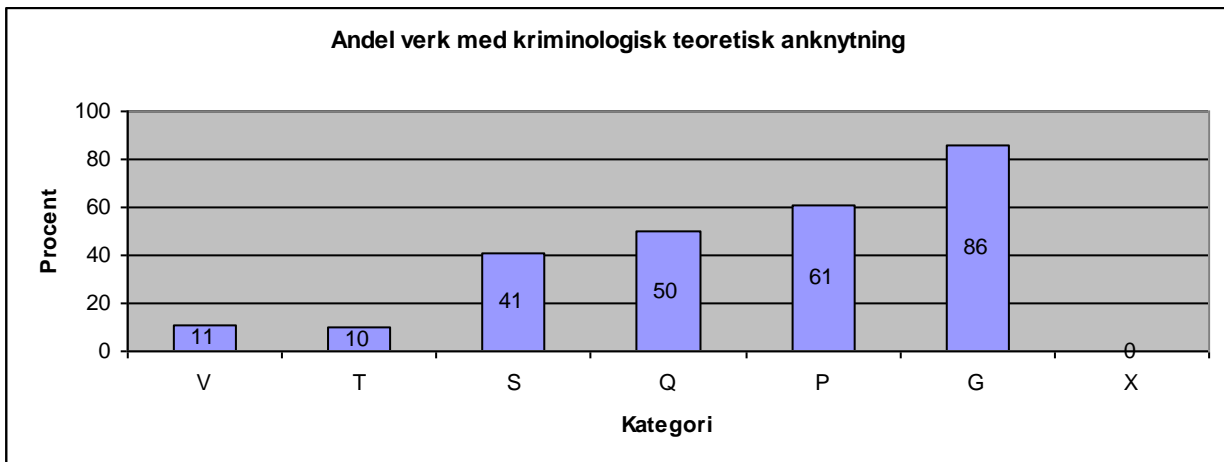

Bilagor

Bilaga 1. Antal verk i olika kategorier.

Bilaga 2. Andel verk med kriminologisk teoretisk anknytning.

Bilaga 3. Tidsperspektiv, alla 147 böcker.

Kategori	Antal verk	Genomsnitt (år)	Median (år)	Tidsspänn: från (år)	Tidsspänn: till (år)
V	35	2002	2002	1987	2006
T	71	2001	2003	1981	2007
S	17	2002	2005	1996	2007
Q	8	1998	2002,5	1980	2006
P	19	1999	1999	1990	2005
G	7	2002	2003	1998	2006
X	18	2000	2001	1984	2007
ALLA	147	2001	2002	1980	2007

Bilaga 4. Tidsperspektiv, verk med uttalat relation mellan teori och politisk kriminalitet.

Kategori	Antal verk	Genomsnitt (år)	Median (år)	Tidsspänn: från (år)	Tidsspänn: till (år)
V	4	2004	2004	2003	2006
T	7	2004	2005	2001	2006
S	7	2001	1999	1996	2006
Q	4	2002	2003,5	1996	2006
P	12	2000	2000	1996	2005
G	6	2001	2001	1998	2006
X	0	-	-	-	-
ALLA	40	2002	2002	1998	2006

Bilaga 5. Andel böcker med teoretisk kriminologisk anknytning i respektive kategori.

V	35	3	9 %
T	71	7	10 %
S	17	7	41 %
Q	8	4	50 %
P	19	12	61 %
G	7	6	86 %
X	18	0	0 %
TOTALT	147	39	27 %